

bea, citat com canonge de València, en un doc. de 1264 (MtzFdo., *Doc. Val. ACA* I, núm. 525). Que aquí hi hagi quelcom d'autòcton valencià dóna base per creure-ho l'absència de cogns. o NLL semblants en el Princ. etc.; per sospitar-hi un post-toponímic hi podria donar peu la partícula *de* de la cita de 1264; a pensar en una arrel aràbiga ens podria induir el fet de ser valencians tots dos.

I, així mateix, les pistes fonètiques i leximòrfiques, que llavors es dibuixarien, com a derivat del numeral '4' de l'àrab, que és '*arba*'. Com que els derivats adj. 'nisba' es formen lliurement des de tot element nominal del lèxic aràbic, és versemblant que un adj. '*arba*', fem. '*arba*', existís en alguna varietat vulgar de l'àrab, ací o allà. En el *Suppl.* de Dozy (I, 504a i b) hi ha diversos derivats ben semblants a aquesta nisba: *ar-rabi*' (504a2f.), '*arba*'iniya, *al-'arba*'in i algun altre més. I a Algèria hi ha un NP '*Arbaui*'; i un de fem.: '*Arbiya*' (GGAlg.); com que aquests ja no coincideixen bé amb la forma del radical numèric, no reformen gaire l'etimologia àr. proposada. Tanmateix des del nisba f. '*arba*'iniya '*arba*' el pas a *Arbea* seria planer fonèticament; i des del masc. ho fóra el pas a *Arbey*.

D'altra banda, és cert que fa estrany un canonge que dugui un nom aràbic. Però no ho podem tenir com escrípol prohibitiu, puix que ens hi trobem acorralats pel fet de no aparèixer enlloc més que en el País Valencià. Es podria tractar d'un vell valencià natiu, dels que es creia venien dels mossàrabs de la ciutat, on s'assegura que nasqué St. Pere Pasqual, doscentista que es pretenia de família de mossàrabs valenciana, i nascut a la ciutat de València; ¿o d'algun altre mossàrab o moro convertit al cristianisme? De tota manera no hi altres pistes etimològiques sostenibles: car és clar que no pot venir d'una variant d'*Arbeca* (article infra), del qual el separen *-ca* i *-EKKA* de l'ètimon probable; tampoc es lliga amb el cogn. rar *Arbés*, que ha de ser variant del NL *Herbés* de la comarca morellana, pre-romà; i d'aquest el separen tant la terminació com la inicial *Erb*.

3) *L'Arbona* pda. de Gósol (xxxviii, 85.21). Probablement d'origen comú amb un *Arbona*, molt conegut i estès com a NP, cognom. Junt amb això hi ha *Narbonès*, que ja es documenta en aquesta forma en un «Raimundo Narbones» en el *Cart.* de Poblet en doc. de 1199 (p. 54); i aquest ens dóna almenys la clau del nom del llog. *Mas Arbonès*, poblat de 90 o 100 hab. agregat al mun. de Masllorènc, en el Baix Penedès; on ja consta en el cens de 1359 («lo Mas de *Narbonès*» *CoDoACA* XII, 30); versemblant, doncs, geogràficament (Baix Pen.-Poblet) i etimològicament: veg. l'article *arbonès* del *DECat* (I, 360); la inicial *a-* és natural, com a forma deglutinada de *Narbona* i del seu gentilici *narbonès*.¹

D'altra banda jo tenia nota d'un «G. de Arbanes» en un doc. de Poblet de 1192, però tenint en compte el «Raimundo Narbonés» del mateix cartulari de Poblet en l'any 1199, em pregunto si no és err. per *Arbonès*. Cert que hi ha un aj. de *Arbaniés* en el Somon-

tano aragonès (p. j. Osca), que ja consta en un doc. de 1440 (p. p. CCandi, *BCEC* 1910, p. 172), on el sufix tira cap al pre-romà -ËSSE. Però els enllaços amb *Arbona* i *Arbonès* són molt més copiosos i segurs que aquesta semblança isolada, i probablement casual.

¹ El cogn. *Arbona* abunda molt sobretot a Mallorca, amb patricies arrels a Sóller. Hi és des de la Conquesta: car ja hi consta a Sta. Maria del Camí, en el S. XIII (*BSAL* VIII, 374b); d'un escriptor Josep *Arbona*, nat a Palma el 1654 († 1726) cita obres *JMBover* (*Bi. E.*, § 61); i ha transcendit a topònims menors de Marratxí, Esporles i Caimari (*Pas de nARBONA*) (*Masc.* 5G3, XI, 70.9). També hi ha, així mateix, un NP *Narbó* en doc. de Vic, any 1259 (CCandi, *Mi. Hi. Cat.* II, 444); i cogn. *Arbonès* a Ullà (*B. Emp.* xxxii, 164.22).

ARBECA

PRON. POP. arbéka (o *-éké*, segons sigui el timbre de la *-a* a cada poble), Mollerussa, Juneda, St. Martí de Maldà (1920). Recollit el nom en les meves enq. de 1955, vaig anotar-lo pronunciat *é* pertot, no sols a Tàrraga, Vilanova de Bellpuig, Belianes, Borges Bl., Castellans, Omellons i la Floresta, sinó també en els pobles de la zona a on encara s'estén la distinció pròpia del cat. or., dels dos timbres de *é*: a *Arbeca* mateix, Vilanova de Prades, Vinaixa, Cervià, i algun de veí, en els quals es fa encara la distinció *sèca/séga, pèga/céga* etc. Això coincideix, doncs, amb el vocalisme *bék* del nostre mot *bec* 'bec d'ocell, punta', provinent de *BĒCOS*. La pron. *arbékə*, amb *e* oberta, només en poblacions llunyanes de la zona: on el nom d'aquest poble és conegut només per la dita vulgar, «sembla que vinguis d'*Arbeca*», adreçada a un que no sap les coses generalment conegudes, fins pel vulgar, a la terra central. Gentilici: *arbequins, arbequina*: en femení, de fama ben general com a nom d'una prestigiosa raça d'olives.

DOC. ANT. Arbeca 1155, Mas (N. H. B. *Bna.* XI, 166); *Arbecca* 1177 (*Ll. Blanc* de Stes. Creus, p. 200); «*Petrus de Arbecca*» a. 1186, en doc. de Poblet (*Cart. de Pob.*, 126); *Arbecca* 1272, *Rationes Dec.* 158; *Arbeca* 1280, *Rat. Dec.* 158; 1333 (*BABL* v, 122).¹ *Arbecca* 1359 (*CoDoACA* XII, 21); id. 1375 (Serra V., *Pinós Mtp.* 375). La dada més antiga és la de les llistes parroquials del bisbat de Vic p. p. Ant. Pladevall (*Bol. Arqueol. Tarrac.* 1971-72, núm. 206), on figura *Arbeca* en la de princ. S. XII i *Arbecca* en la de fi del segle.

En la circumstanciada narració del viatge, que féu Felip II, l'abril de 1585, a Lleida i Poblet, en què el rei descansà dos dies a *Arbeca*, el seu cortesà Enrique Cock, qualificant-la de vila bonica, deia que s'hi encunyen uns «dinerets de coure que no passen en d'altres llocs, en els quals hi ha empremtada una àliga, amb la llegenda *De Arbeca*; crec que cap altre Gran d'Espanya no pot encunyar moneda llevat el duc de Cardona». És versemblant que això perpetués encara una